

حارث بن انس: از بدریون و از شهدای أحد

حارث بن انس بن رافع، از تیره بنی عبدالاشهل^۱ اوس^۲ و از انصار رسول خدا ﷺ^۳ بود. مادر وی، ام شریک، دختر خالد بن خنیس، از تیره بنی ساعده خزرج^۴ و از بیعت کنندگان با پیامبر ﷺ^۵ بود. پدر حارث ابوالحیسر انس، به دنبال شدت گرفتن درگیری میان اوس^۶ و خزرج، آن گاه که به نمایندگی از اوس برای کمک گرفتن از قریش، در برابر خزرجیان، به مکه آمده بود، از سوی پیامبر ﷺ^۷ به اسلام دعوت شد. اما از پذیرفتن آن سر باز زد. این در حالی است که به اعتقاد برخی، هر چند پدر حارث، دعوت پیامبر ﷺ^۸ را آشکارا نپذیرفت، اما وی، در همان زمان، مسلمان شد و هنگام مرگ با به زبان آوردن شهادتین، اسلام خود را اظهار کرد.^۹

۱. انساب الاشراف، ج ۱، ص ۴۰۰؛ الاستیعاب، ج ۱، ص ۲۸۱؛ اسد الغابه، ج ۱، ص ۳۷۸.
۲. الاستیعاب، ج ۱، ص ۲۸۱؛ اسد الغابه، ج ۱، ص ۳۷۸.
۳. السیره النبویه، ج ۲، ص ۱۲۲؛ اسد الغابه، ج ۱، ص ۳۷۸؛ الاصابه، ج ۱، ص ۶۵۸.
۴. الطبقات، ج ۸، ص ۲۲۶-۲۷۷؛ اسد الغابه، ج ۶، ص ۳۵۱؛ الاصابه، ج ۸، ص ۴۱۵.
۵. انساب الاشراف، ج ۱، ص ۲۷۴؛ نک: البدايه و النهايه، ج ۳، ص ۱۴۸؛ امتاع الاسماع، ج ۹، ص ۱۸۵.
۶. تاریخ الطبری، ج ۲، ص ۳۵۳؛ الاستیعاب، ج ۱، ص ۱۲۵؛ اسد الغابه، ج ۱، ص ۱۸۶.

حوزه، ۱۴۰۵ق؛ لغت نامه: دهخدا (م. ۱۳۳۴ش). زیر نظر محمد معین و سید جعفر شهیدی، تهران، مؤسسه لغت نامه و دانشگاه تهران، ۱۳۷۳ش؛ مجمع البحرین: فخرالدین بن محمد الطریحی (م. ۱۰۸۵ق.)، به کوشش الحسینی، تهران، فرهنگ اسلامی، ۱۴۰۸ق؛ مجمع الزوائد و منبع الفوائد: علی بن ابی بکر الهیثمی (م. ۸۰۷ق.)، بیروت، دار الکتب العربی، ۱۴۰۲ق؛ مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل: حسین نوری الطبرسی (۱۲۵۴-۱۳۲۰ق.)، قم، مؤسسه آل البیت لاحیاء التراث، ۱۴۰۸ق؛ مسند الشافعی: محمد بن ادريس الشافعی (م. ۲۰۴ق.)، بیروت، دار الکتب العلمیه؛ المصنّف فی الاحادیث و الآثار: عبدالله بن محمد بن ابی شیبّه (م. ۲۳۵ق.)، به کوشش سعید محمد اللحام، دار الفکر، ۱۴۰۹ق؛ معجم مقاییس اللغة: احمد بن فارس (م. ۳۹۵ق.)، به کوشش عبدالسلام محمد هارون، قم، انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، ۱۴۰۴ق؛ مفردات فی غریب القرآن: الحسین بن محمد الراغب الاصفهانی (م. ۴۲۵ق.)، بی جا، نشر الکتب، ۱۴۰۴ق؛ من لایحضره الفقیه: محمد بن علی بن بابویه (شیخ صدوق) (۳۱۱-۳۸۱ق.)، تحقیق و تصحیح علی اکبر غفاری، قم، دفتر انتشارات اسلامی، چاپ دوم، ۱۴۰۴ق؛ النهایة فی غریب الحدیث و الاثر: ابن اثیر (م. ۶۰۶ق.)، به کوشش طاهر احمد الزاوی و محمود محمد الطنحی، قم، اسماعیلیان، ۱۳۶۴ش؛ هداية الامة الی احکام الائمة: محمد بن الحسن الحر العاملی (۱۰۳۳-۱۱۰۴ق.)، مشهد، انتشارات بنیاد پژوهش های اسلامی آستان قدس رضوی، ۱۴۱۲ق.

گروه ادیان

از زندگی حارث، تا نبرد بدر (سال دوم)، اطلاعی در دست نیست. وی را از حاضرین در این غزوه دانسته‌اند.^۱ او در نبرد اُحد (سال سوم)، برخلاف بسیاری از هم‌زمان خود که به دنبال پیروزی مسلمانان تنگه را رها کرده و به جمع‌آوری غنائیم مشغول شدند، طبق دستور رسول خدا ﷺ که فرموده بود در صورت پیروزی یا شکست تنگه عینین را ترک نکنند، همراه فرمانده‌اش، عبدالله بن جبیر، در محل مأموریت خود باقی ماندند و دیگران را نیز از سرپیچی فرمان رسول خدا ﷺ بر حذر داشتند. سرانجام آنان در یورش سپاه قریش به شهادت رسیدند.^۲ برادرزاده حارث، عبدالله بن شریک نیز در این نبرد به شهادت رسید.^۳

صحابه‌نگاران، درباره یکی بودن حارث بن اوس و حارث بن اشیم با حارث بن انس، اتفاق نظر ندارند. برخی آن دو را همان حارث بن انس می‌دانند. برخی دیگر حارث بن اوس را همان حارث بن انس دانسته، اما حارث بن اشیم را شخصیتی مستقل ذکر کرده‌اند. عده‌ای

۱. السیرة النبویه، ج ۱، ص ۶۸۶؛ الاستیعاب، ج ۲، ص ۷۰۴؛ الاصابه،

ج ۱، ص ۶۵۸.

۲. رجال الطوسی، ص ۳۶؛ نقد الرجال، ج ۱، ص ۳۸۲.

۳. الاستیعاب، ج ۲، ص ۷۰۴؛ اسد الغابه، ج ۲، ص ۳۷۰؛ الاصابه،

ج ۴، ص ۱۱۱.

نیز این سه نام را دارای شخصیت مستقل تاریخی قلمداد کرده و تنها حارث بن انس را از شهدای اُحد دانسته‌اند.^۴

◀ منابع

الاستیعاب فی معرفة الاصحاب: یوسف بن عبدالله بن عبدالبر (۳۶۸-۴۶۳ق.)، تحقیق علی محمد الجاوی، بیروت، دار الجیل، ۱۴۱۲ق؛ اسد الغابه فی معرفة الصحابه: علی بن محمد بن الاثیر (۵۵۵-۶۳۰ق.)، بیروت، دار الفکر، ۱۴۰۹ق؛ الاصابة فی تمییز الصحابه: ابن حجر العسقلانی (۷۷۳-۸۵۲ق.)، به کوشش علی محمد معوض و عادل احمد عبدالموجود، بیروت، دار الکتب العلمیه، ۱۴۱۵ق؛ امتاع الاسماع بما للنبی من الاحوال و الاموال و الحفدة و المتاع: احمد بن علی المقریزی (م. ۸۴۵ق.)، به کوشش محمد عبدالحمید النمسی، بیروت، دار الکتب العلمیه، ۱۴۲۰ق؛ انساب الاشراف: احمد بن یحیی البلاذری (م. ۲۷۹ق.)، تحقیق سهیل صادق زکار و ریاض زرکلی، بیروت، دار الفکر، ۱۴۱۷ق؛ البدایة و النهایة فی التاریخ: اسماعیل بن عمر بن کثیر (۷۰۰-۷۷۴ق.)، بیروت، مکتبة المعارف، ۱۴۱۱ق؛ تاریخ الطبری (تاریخ الامم و الملوک): محمد بن جریر الطبری (۲۲۴-۳۱۰ق.)، تحقیق محمد ابوالفضل ابراهیم، بیروت، دار احیاء التراث العربی؛ رجال الطوسی: محمد بن حسن الطوسی (۳۸۵-۴۶۰ق.)، به کوشش جواد قیومی، قم، دفتر انتشارات اسلامی، ۱۴۱۵ق؛ السیرة النبویه: عبدالملک

۴. اسد الغابه، ج ۱، ص ۳۷۸.

می داد، به قتل برساند. گفته اند که پای وی در این حادثه زخمی شد و پیامبر ﷺ با آب دهان خویش آن را التیام بخشید.^۵

حارث در جنگ بدر* (سال دوم) حضور داشت و در پیکار احد* (سال سوم) در سن ۲۸ سالگی^۷ به شهادت رسید^۸ و فرزند وی به یادگار نگذاشت.^۹ اما بر اساس روایتی، حارث، تا زمان جنگ خندق* (سال پنجم)، زنده بود^{۱۰} و با دست خود بدن عمویش، سعد بن معاذ را غسل داد و به خاک سپرد.^{۱۱} ابن منده و ابونعیم نیز با اشاره به خبر فوق، شهادت در احد* را به حارث بن اوس بن رافع و مشارکت در قتل کعب را به حارث بن اوس نجاری نسبت داده اند.^{۱۲} محل دفن حارث مشخص نیست، اما به نظر می رسد همانند بیشتر شهدای نبرد احد، در همان مکان دفن شده باشد. (← شهدای احد)

۵. تاریخ الطبری، ج ۲، ص ۴۸۷-۴۹۰.

۶. انساب الاشراف، ج ۱، ص ۴۰۱؛ الاستیعاب، ج ۱، ص ۲۸۱؛ اسد الغابه، ج ۱، ص ۳۷۹.

۷. الطبقات، ج ۳، ص ۳۳۴؛ الاستیعاب، ج ۱، ص ۲۸۱؛ اسد الغابه، ج ۱، ص ۳۷۹.

۸. رجال الطوسی، ص ۳؛ نقد الرجال، ج ۱، ص ۳۸۲.

۹. الطبقات، ج ۳، ص ۳۳۳؛ اسد الغابه، ج ۱، ص ۳۷۹.

۱۰. تاریخ الطبری، ج ۲، ص ۵۷۶؛ المنتظم، ج ۳، ص ۲۳۱؛ اسد الغابه، ج ۱، ص ۳۷۹.

۱۱. الطبقات، ج ۳، ص ۳۳۰؛ امتاع الاسماع، ج ۱، ص ۲۵۴.

۱۲. اسد الغابه، ج ۱، ص ۳۷۹-۳۸۰.

بن هشام (م. ۲۱۸ق.)، تحقیق مصطفی السقاء و عبدالحفیظ شبلی و ابراهیم الیابری، بیروت، دار المعرفه، بی تا؛ الطبقات الكبرى: محمد بن سعد (م. ۲۳۰ق.)، به کوشش محمد عبدالقادر عطا، بیروت، دار الکتب العلمیه، ۱۴۱۰ق؛ نقد الرجال: السید مصطفی التفرشی (قرن ۱۱)، مؤسسه آل البيت لاحیاء التراث، ۱۴۱۸ق.

محمدرضا میرزایی

حارث بن اوس: از انصار و از شهدای احد

ابو اوس^۱ حارث بن اوس بن معاذ بن نعمان، تیره بنی عبدالاشهل، از اوس^۲ بود. هند بنت سماک بن عتیک، مادر حارث نیز به همان تیره نسب می برد.^۳ در پیمان برادری (سال اول)، پیامبر ﷺ میان حارث و عامر بن فهیره (آزاد کرده ابوبکر) عقد اخوت بست.^۴ حارث از جمله کسانی بود که در ربیع الاول سال سوم هجرت، همراه محمد بن مسلمه مأمور شد کعب بن اشرف را، از شاعران و بزرگان یهود بنی نضیر که با سرودن شعر، پیامبر ﷺ و مسلمانان را آزار

۱. الطبقات، ج ۳، ص ۴۳۷.

۲. انساب الاشراف، ج ۱، ص ۴۰۱؛ الاستیعاب، ج ۱، ص ۲۸۱؛ اسد الغابه، ج ۱، ص ۳۷۹.

۳. اسد الغابه، ج ۵، ص ۴۰۰؛ الاصابه، ج ۸، ص ۲۴.

۴. الطبقات، ج ۳، ص ۱۷۴، ۳۳۳؛ المعبر، ص ۷۳؛ انساب الاشراف، ج ۱، ص ۲۱۹-۲۲۰.